

УДК: “25-11-051Р.Зорівчак

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ЯК ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Володимир Сулим

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: suwo@ukr.net*

Здійснено огляд видатних здобутків професора Роксолани Петрівни Зорівчак у науковій, педагогічній та громадсько-культурній діяльності. Показано її вагомий внесок у розвиток перекладознавства в Україні та формування перекладознавчої школи та кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Ключові слова: Р.П.Зорівчак, перекладознавство, наукова школа, кафедра перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура

Перекладознавство – наука порівняно дуже молода. Тим приємніше відзначити, що у Львівському національному університеті імені Івана Франка сформувалася солідна школа перекладознавства та професійного вишколу перекладачів, засновником і невтомним керманічем якої є видатний перекладознавець і германіст, професор і завідувач кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура – Роксолана Петрівна Зорівчак.

Народилася Роксолана Зорівчак (дівоче прізвище – Мінко) 8 листопада 1934 р. у Львові в інтелігентній родині. Батько дослідниці був юристом у містечку Кам’янка Струмілова (тепер – Кам’янка Бузька), мати – вчителювала в сільських школах поблизу цього містечка. Обидвоє батьків походили з священничих родин: дідусь по лінії батька о. Петро Мінко був священником, а материн батько о. Юліан Дзерович – крилошанином Святоюрської Капітули, професором Духовної Академії у Львові, директором Учительської семінарії, останнім довоєнним головою “Просвіти” у Львові. При тоталітарному режимі нелегко було жити із таким походженням. До того ж, трагічний загин батька (у минулому старшини Української Галицької Армії) від більшовицької кулі у 1939 р. не тільки осиротила п’ятирічну дівчинку, а й наклала чорний відбиток на усю подальшу долю.

Закінчивши із золотою медаллю СШ № 36 м. Львова (1951), із відзнакою відділ англійської філології факультету іноземних мов Львівського державного університету імені Івана Франка (1956) та склавши на “відмінно” всі екзамени до аспірантури, Роксолана Зорівчак аспіранткою не стала – на заваді були “темні” факти біографії. Та любов до рідного слова, прагнення проникати в словесні глибини, дослідницька впертість та оптимізм виявилися сильнішими за регламентовані інструкції. Працюючи на кафедрі іноземних мов Львівської державної консерваторії імені Миколи Лисенка

(1956–1991), Р. Зорівчак успішно захистила – в умовах страшного ідеологічного тиску – кандидатську (1977) та докторську (1987) дисертації з лінгвостилістичних проблем українсько-англійського художнього перекладу, написала та опублікувала дві монографії: “Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою)” (1983) і “Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози)” (1989), розділ “Українсько-англійські літературні взаємини” (у кн.: “Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті”: У 5 т. – К.: Наук. думка, 1988. – Т. 3), чимало наукових розвідок з перекладознавства, контрастивної лінгвістики та англістики. У 1991/2 н.р. як стипендіат Британської ради Р.П. Зорівчак викладала теорію перекладу та впроваджувала україністику в Інституті славистики Лондонського університету, ставши першим в історії професором української мови у згаданому закладі.

З Лондону дослідниця повернулася в *незалежну* Україну, коли тінь минулого вже не була перешкодою для працевлаштування та повноцінної самореалізації. Мрія працювати в Львівському національному (тоді державному) університеті імені Івана Франка, який свого часу дав дорогу в життя, стала реальністю. 3 вересня 1992 р. Р.П. Зорівчак переходить на роботу до університету на посаду професора кафедри англійської філології. Наукові інтереси вченого, зосереджені на перекладознавстві та дотичних до нього дисциплін, прагнення розвинути цю галузь науки у своїй альма-матері, вишколювати професійних перекладачів на благо України підготували ґрунт для серйозного задуму: у Львові повинна бути така спеціальність! Завдяки надзвичайному – аж до самозречення – ентузіазму та титанічній праці Роксолани Петрівни у березні 1998 р. у Львівському університеті створено нову кафедру – перекладознавства та контрастивної лінгвістики. Незабаром – ухвалою Вченої ради університету – кафедрі присвоїли ім’я видатного перекладача, перекладознавця і культуролога Григорія Порфировича Кочура. Роксолана Петрівна Зорівчак стала професором та завідувачем новоствореної кафедри.

За короткий час існування кафедри її невтомний завідувач згуртувала навколо себе працездатний колектив викладачів-одномумців, створила методично випрацьовану концепцію вишколу професійних перекладачів, яка вже приносить перші успішні результати, розробила чимало нових теоретичних курсів. Під її науковим керівництвом уперше в історії Львівського університету з’явилися кандидати філологічних наук із спеціальності 10.02.16 – перекладознавство.

Роксолана Петрівна робить усе можливе, аби упроваджувати українське перекладознавство до міжнародного контексту. Вона – постійний учасник шевченківських та франківських конференцій, брала участь у ІХ та ХІ Міжнародних з’їздах славистів (Київ, 1983; Братислава, 1993), у ІV Міжнародному конгресі радянських та східноєвропейських студій (Герроугіт, Великобританія, 1990), у VI міжнародній конференції Британської асоціації фахівців з порівняльного літературознавства (Ворвік, Великобританія, 1992), ХІІІ Конгресі Міжнародної асоціації перекладачів (Брайтон, Великобританія, 1993), у ХІІІ та ХVІ українознавчих конференціях в Іллінойському університеті

(Урбана – Шампейн, 1994; 1997), у I – VI Конгресах Міжнародної асоціації українців (Київ, 1990; Львів, 1993; Харків, 1996; Одеса, 1999; Чернівці, 2002; Донецьк, 2005), Всеєвропейській конференції перекладачів і перекладознавців (Белград, 2001), Міжнародних конференціях “Слово. Текст. Час” (Щецін, 1999, 2001, 2002), “Тригорій Кочур і український переклад” (Київ, 2003), “Творчість Григорія Кочура в контексті української культури XXI віку: до 100-річчя від дня народження Майстра” (Львів, 2008), Всеукраїнській конференції “Український переклад: від Зерова до сьогодення” (Київ, 2004), “Мови, культури і переклад у добу глобалізації: пам’яті професора Юрія Жлуктенка” (Київ, 2005), “Тригорій Кочур в контексті української культури другої половини XX віку” (Львів, 2005), Міжнародному науковому конгресі “Іван Франко: дух, наука, думка, воля” (Львів, 2006) та ін. І завжди у центрі всіх доповідей – насамперед українська література та її багатогранні зв’язки з літературами світу.

Портрет вченого не був би повним, якби не згадати активну громадську і культурну діяльність. Р.П. Зорівчак – академік Академії наук вищої школи України (з 1993), член Президії АН ВШ України (2004-2010), радник Президії АН ВШ України (2010), член Національної спілки письменників України (з 1997), член Вченої (з 1994) та Науково-технічної (з 1998) рад університету, член Спеціалізованих учених рад при Київському (1990-2010) та Львівському національних університетах для захисту докторських та кандидатських дисертацій з германістики, романістики, порівняльно-історичного та типологічного мовознавства, перекладознавства (з 1990). Вона також є керівником Методологічного семінару з проблем перекладознавства і контрастивної лінгвістики ім. проф. Ю.О.Жлуктенка при ЛНУ ім. І.Франка (з 1994), співкерівником (з А. Содоморою) Секції перекладачів Львівської організації Національної спілки письменників України, членом Товариства ім. Фулбрайта в Україні, членом редколегій багатьох українських наукових збірників.

Яскравою сторінкою громадської, наукової та культурної діяльності Р.П. Зорівчак є її співпраця з Науковим товариством ім. Т. Шевченка, дійсним членом якого її обрано у березні 1992 р. Як відомо, у жовтні 1989 р. на хвилі національного піднесення та небувалого ентузіазму Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові поновлює свою діяльність, згуртовуючи сотні вчених у всеукраїнському інтелектуальному осередку. Їхня мета – мовне, духовне та економічне відродження України та її державності. Для об’єднання фахівців різного рівня створено 32 комісії. Наступного місяця з ініціативи Р.П. Зорівчак створено ще одну – Комісію всесвітньої літератури, яка вивчатиме міжнародний контекст української мови та літератури, досліджуватиме рецепцію світової літератури в Україні та української у світі, популяризуватиме творчі надбання українських перекладачів, розширюватиме контакт львівських науковців з науковцями інших міст та держав. Роксолану Петрівну обрали її головою. Комісія швидко розгорнула свою роботу, залучивши до співпраці літературознавців та перекладознавців Львівщини і західноукраїнського регіону. Члени Комісії під умілою орудою свого наставника і натхненника беруть участь у щорічних звітних та ювілейних наукових сесіях НТШ, різноманітних наукових та видавничих проєктах. У працях Філологічної секції “Записок НТШ” створено рубрику *Перекладознавство*, яка регулярно репрезентує на-

уковий доробок членів Комісії. Вагомим здобутком стало видання біобібліографічного покажчика “Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914-1939)” (Львів, 2003), упорядкованого членами Комісії всесвітньої літератури за активної участі Р.П. Зорівчак – наукового редактора видання та автора вступної статті до нього. За пропозицією Роксолани Петрівни 1999 р. Комісії присвоїли ім’я Миколи Лукаша – геніального українського перекладача. Ім’я його побратима, відомого перекладача і теоретика Григорія Кочура роком раніше було присвоєно кафедрі перекладознавства і контрастивної лінгвістики ЛНУ ім. І. Франка, завідувачем якої є проф. Р.П. Зорівчак. Це не просто данина пам’яті Титанам українського художнього перекладу, а серйозне зобов’язання, покладене на членів кафедри та Комісії всесвітньої літератури, досліджувати їхню творчість, виявляти засадничі принципи їхніх методів та стратегій, що, у свою чергу, є ключем до розуміння всього перекладацького процесу в Україні ХХ сторіччя.

Попри інтенсивну громадську та наукову діяльність Р.П. Зорівчак, не може не вражати обсяг останньої – окрім згаданих уже праць, понад 1000 наукових розвідок з різноманітних проблем перекладознавства, контрастивної лінгвістики та англістики в колективних монографіях, енциклопедичних виданнях, в українській та англійській лінгвістичній пресі. Важливою культурною подією в житті України стала поява книги роздумів про Слово “Боліти болем слова нашого...” (2005; 2-ге вид. 2008). Проблематика книги – надзвичайно широка й відображає багатогранні інтереси дослідниці. Серед них – культура мовлення, соціолінгвістика, мовна політика, мовні контакти, лексикографія, проблеми кодифікації, лексикологія, практична лінгвістична, питання українського правопису. Роксолана Петрівна торкається найбільш важливих точок функціонування нашої мови як живого організму, гармонійно поєднуючи високу академічність й науковість із глибокими особистими переживаннями.

На завершальній стадії – робота над монографією з проблем англійської шевченкіани, яка підсумує багатолітню працю дослідниці в цьому напрямі. Завдяки Р. Зорівчак англійська шевченкіана сформувалася як окрема дослідна галузь в українському перекладознавстві. Перу науковця належать ґрунтовні розвідки, які висвітлюють сприйняття особистості та творчості Тараса Шевченка у Великій Британії, США, Канаді, окремі дослідження про англійських перекладачів і популяризаторів творів Шевченка – Агапія Гончаренка, Етель-Ліліан Войнич, Вільяма Річарда Морфілла, Александра-Джердіна Гантера, Марію Скрипник, Джона Віра, Віктора Свободу, Віру Річ та ін. За вагомий вклад у дослідження англійської шевченкіани проф. Р. П. Зорівчак стала лауреатом премії “Ars translationis” ім. Миколи Лукаша за 2013 р., що її щорічно присуджує редакція журналу “Всесвіт”.

Ця премія – не єдина літературна нагорода науковця. Двома роками раніше Роксолана Зорівчак стала лауреатом Літературної премії імені Григорія Кочура за глибокі і ретельні дослідження та популяризацію творчості великого Майстра, ученицею якого повноправно себе вважає. Вона – ініціатор видання, науковий редактор та автор передмови біобібліографічного покажчика “Григорій Кочур” (1999; 2-ге вид.,

доопрац. і доповн. 2006), член редколегії та автор передмови фундаментального двотомового видання теоретичних праць Г. Кочура “Література та переклад” (2008). У своїх працях проф. Р. Зорівчак наголошує на вищих й перспективах кочурознавства, окреслює низку нагальних завдань у цій галузі – дослідження перекладацької стратегії Г. Кочура, опрацювання мови його перекладів та оригінальних творів, публікація епістолярію, видання спогадів про Майстра. Зусиллями Роксолани Петрівни на кафедрі, яку вона очолює і яка носить ім’я Григорія Кочура, регулярно проводяться наукові конференції, святкові академії, літературно-мистецькі заходи зі вшанування пам’яті перекладача.

Здобутки Роксолани Петрівни Зорівчак у науковій, педагогічній та громадсько-культурній діяльності – величезні. Уся академічна громада університету бажає Ювілярці нових звершень і вершин.

З роси і води Вам, Роксолано Петрівно!

Стаття надійшла до редколегії 09.09.2014

Прийнята до друку 16.09.2014

ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ КАК ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

Владимир Сулым

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина

e-mail: suwo@ukr.net

Осуществлен обзор выдающихся достижений профессора Роксоланы Петровны Зоривчак в научной, педагогической и общественно-культурной деятельности. Показан ее определяющий вклад в развитие переводоведения в Украине и формирование переводоведческой научной школы и кафедры переводоведения и контрастивной лингвистики имени Григория Кочура во Львовском национальном университете имени Ивана Франко.

Ключевые слова: Р.П.Зоривчак, переводоведение, научная школа, кафедра переводоведения и контрастивной лингвистики имени Григория Кочура.

TRANSLATION STUDIES AS A PHILOLOGICAL PHENOMENON**Volodymyr Sulym**

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: suwo@ukr.net*

The article presents a review of outstanding achievements of Professor Roksolana Petrivna Zorivchak in scientific, educational and socio-cultural activities. Her decisive contribution to the development of Translation Studies in Ukraine and the formation of the scientific school of Translation Studies and the Hryhoriy Kochur Department of Translation Studies and Contrastive Linguistics in Ivan Franko National University of Lviv is discussed.

Key words: Roksolana Zorivchak, Translation Studies, scientific school, Hryhoriy Kochur Department of Translation Studies and Contrastive Linguistics.